

**Агенција
за аудио и аудиовизуелни
медиумски услуги**

План за популаризирање на правото на одговор и исправка

**ПЛАНОТ Е ДЕЛ ОД ПОШИРОКАТА
ПРОГРАМА ЗА ПРОМОЦИЈА НА МЕДИУМСКАТА ПИСМЕНОСТ**

Вовед

Правото на одговор и исправка е еден од начините како граѓаните и другите заинтересирани субјекти можат, апелирајќи на обврската редакциите да ги почитуваат стандардите и принципите на новинарството како професија, да го заштитат својот углед или да помогнат да се разјасни некаква дезинформација. Тоа е механизам преку кои граѓаните и правните субјекти можат да ги повикаат на одговорност медиумите во случаите кога тие, случајно или намерно, ќе објават неточна информација или ќе повредат нечији права и интереси.

Искусството и практиката на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги покажува дека, за жал, ова право ретко се користи. Ова, од една страна, може да значи дека граѓаните и правните лица не се доволно информирани за начините како да побараат објавување одговор или исправка, а од друга страна може да укажува и на неподготвеноста на медиумите да ја исполнат ваквата своја обврска, кој не е само професионална туку и законски пропишана. Имено, правото на одговор и исправка се наведува во член 14 од Законот за граѓанска одговорност за клеветата и навреда („Службен весник на Република Македонија“ бр. 143/12), а е детално разработено во членовите од 15 до 26 од Закон за медиуми („Службен весник на Република Македонија“ бр. 184/13 и 13/14).

Реткото користење на ова правно средство легитимно ја отвора дилемата дали до некои од судските случаи за навреда и клеветата воопшто и би дошло доколку бил побаран и објавен одговор или исправка. Ваквата дилема се поклопува и со некои од укажувањата и предлозите од експертската мисија посветена на клеветата и навредата во Република Македонија, реализирана во периодот од 13 до 14 октомври 2014 година, преку соработка на македонските институции со Советот на Европа.

Од неа произлегоа неколку укажувања кои се однесуваат на правото на одговор и исправка. На пример, се предлага да се разгледа можноста судиите да оценат дали е посоодветно некој предмет за навреда и клеветата да се упати на несудско решавање наместо да се трошат средствата и ресурсите на судот, како и да се работи на подигнување на свеста кај граѓаните и кај другите субјекти дека не треба во секој случај да започнат судска постапка која потоа ќе биде отфрлена, зашто покренувањето на судскиот механизам повлекува големи финансиски трошоци. Во тој контекст, се поттикнува повеќе да се користат одговорот и исправката, токму со цел да се намалат судските постапки за клеветата и навреда, при што се појавуваат предлози - Агенцијата да понуди стручна помош во вид на насоки и укажувања, а здруженијата на новинари да се појават во улога на олеснувачи меѓу заинтересираните субјекти и медиумите. Освен ова, се отвора и прашањето дали Агенцијата може да развие Кодекс со минимални стандарди за информациите кои ги објавуваат медиумите.

Иако Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги не е надлежна за спроведување на Законот за граѓанска одговорност за клеветата и навреда, а надзорот што го реализира согласно одредбите од Закон за медиуми е ограничен (член 27), прашањето за популаризација на правото на одговор и исправка има допирни точки со работата на регулаторното тело. Имено, меѓу основните надлежности на Агенцијата се: заштитата на интересите на граѓаните во областа на аудио и аудиовизуелните медиумски услуги, и промоција на медиумската писменост (член 6 став 1 алинеи 7 и 12 од Законот

за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, “Службен весник на Република Македонија” бр.184/13, 13/14, 44/14, 101/14 и 132/14).

Во овој контекст, а во рамките на подготвувањето поширока програма за промоција на медиумската писменост, Агенцијата го изготви овој План за популаризирање на правото на исправка и одговор, при што, со планираните активности не излегува надвор од своите надлежности како регулаторно тело.

Целни групи се граѓаните и правните субјекти, како и давателите на аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Во однос на првата група, целта на планираните мерки е да се подигне кај граѓаните и правните лица свеста за можноста да исправат неточна информација, како и да ги заштитат својата чест и углед користејќи го механизмот што им го пружа Законот за медиуми. Во однос на втората група, намерата е давателите на аудио и аудиовизуелни медиумски услуги подобро да се запознаат со нивните обврски и права при објавувањето одговор или исправка.

Иако при експертската мисија е сугерирано донесување Кодекс со минимални стандарди за информациите кои ги објавуваат медиумите, Планот тоа не го предвидува зашто таков документ треба и може да биде саморегулаторен акт, односно не може да произлезе од регулаторното тело. Секако, радиодифузерите, новинарите и нивните здруженија ќе бидат информирани дека постои таква можност и доколку се одлучат да создадат и усвојат таков акт, Агенцијата ќе им пружи поддршка.

Активности за популаризирање на правото на одговор и исправка

1. **„ОДГОВОР И ИСПРАВКА – КОЈ, КОГА И КАКО?“** – Развивање посебен дел од веб страницата на Агенцијата преку кој граѓаните и правните лица ќе можат да се информираат за законските можности и правила при користењето на правото на одговор и исправка на тој начин што со популарен јазик ќе бидат објаснети законските одредби од Законот за медиуми (Прилог 1). Овој дел од веб страницата ќе биде достапен на македонски и на албански јазик.
2. **„КАКО ДО ОДГОВОР И ИСПРАВКА?“** – Објавување соопштение/платен оглас во најмалку два дневни весника, еден на македонски и еден на албански јазик, а со кое ќе се сврти вниманието на граѓаните кон информациите достапни на веб страницата на Агенцијата.
3. **„ОБЈАВУВАЊЕ ОДГОВОР И ИСПРАВКА - УЛОГАТА НА МЕДИУМИТЕ“** – Агенцијата има обврска најмалку еднаш на секои три месеци да организира јавни состаноци со заинтересираните страни на кои тие ќе ги изразат своите мислења и ставови за развојот на аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (член 9 од Законот за аудио и аудиовизуелните медиумски услуги). На еден од овие состаноци ќе има сесија на која издавачите на медиуми ќе бидат информирани за тоа како да ги исполнат законските одредби за правото на одговор и исправка. На состанокот би биле поканети претставници на медиуми, граѓански здруженија и други релевантни чинители.
4. **„КОНТИНУИРАНА СОРАБОТКА“** - За конкретни случаи поврзани со правото на одговор и исправка Агенцијата може да соработува со здруженијата на новинари, саморегулаторното тело за етика во медиумите и со други тела.

Извадок од одредбите за правото на одговор и исправка од Законот за медиуми („Службен весник на Република Македонија“ бр. 184/2013 и 13/2014) кои со популарен јазик ќе бидат објаснети на делот од веб страницата на Агенцијата насловен „ОДГОВОР И ИСПРАВКА – КОЈ, КОГА И КАКО?“

Право на исправка на објавена информација

Член 15

- (1) Секој има право од издавач на медиум, односно од одговорен уредник на издавач на медиум да бара, без надоместок, да објави исправка на објавена информација во која се наведуваат неточните факти објавени во информацијата, а со кои биле повредени неговите права или интереси. Право на исправка имаат и правните лица и други организации и тела, доколку со информацијата биле повредени нивните права или интереси.
- (2) Барањето за објавување на исправка се поднесува до одговорниот уредник на издавачот на медиум во писмена форма во рок од 30 дена од денот на објавувањето на информацијата на која се однесува исправката. Барањето мора да биде образложено и потпишано од страна на подносителот на исправката и да ги содржи сите потребни податоци за подносителот на исправката, како и неговата адреса.
- (3) Во исправката на објавена информација покрај исправка на погрешните тврдења или неточните наводи во објавената информација, може да се изнесуваат факти и околности со кои подносителот на исправката ги побива или битно ги дополнува наводите во објавената информација.
- (4) Во случај кога се работи за научна или уметничка критика не се дава право на исправка, освен доколку со истата се врши само исправка на неточни факти.
- (5) Не може да се бара исправка доколку издавачот на медиум, до денот на поднесувањето на барањето за исправка, веќе претходно сам објавил исправка на истата информација. Ако подносителот на барањето за исправка смета дека издавачот на медиумот не ја објавил исправката на соодветен начин, во тој случај може да бара остварување на своето право во согласност со членот 21 од овој закон.
- (6) Доколку лицето за кое се однесува информацијата е починато, право на објавување на исправка имаат неговите деца, посвоени деца, брачните другари, родители, посвоители, браќа и сестри или правни лица, доколку информацијата се однесува на дејноста која ја вршело покојното лице во врска со тоа правно лице.
- (7) Подносителот на барањето за објавување на исправка мора јасно да ја наведе информацијата, односно податокот од информацијата на кој се однесува барањето за исправка и датумот на нејзината објава.

Објава на исправка

Член 16

(1) Исправката се објавува, без измени и дополнувања, на исто или соодветно место во содржината на медиумот и на ист или соодветен начин на оној на кој била објавена информацијата. Исправката не смее да биде несразмерно подолга од информацијата, односно од делот на информацијата на која се однесува. Исправката може да се објави во изменета форма само доколку на тоа се согласи подносителот на барањето на исправката. Исправката мора да биде објавена на начин што од самиот наслов може да се види дека се работи за исправка. Исправка без согласност на подносителот на барањето на исправката не смее да се објавува меѓу реакции или писма на читателите, односно гледачите или слушателите.

(2) Во програмите на радиодифузерите исправката се објавува со читање во истата програма и термин во која е објавена информацијата на која се однесува исправката или во истиот вид на програма со исто ниво на гледаност или слушаност.

Начин и услови за објавувања на исправка

Член 17

(1) Исправката мора да биде објавена во рок од два дена од доставувањето на барањето во првиот нареден број, ако се работи за периодични изданија или во друг медиум, ако се работи за не периодична публикација. Во време на изборен процес исправката мора да биде објавена во првото следно издание, односно првата следна програма од ист вид веднаш по примањето на исправката.

(2) Во истото издание, односно програма од ист вид, не може заедно со исправката да се објавува и коментар на таа исправка или одговор на исправката. За коментар на исправка или одговор на исправка се применуваат одредбите од овој закон кои се однесуваат на постапката за остварување на правото на исправка.

(3) Одговорниот уредник е должен да ја објави исправката, освен кога:

- исправката не се однесува на информацијата на која се повикува заинтересираното лице,
- исправката не содржи податоци во врска со наводите во информацијата,
- исправката е во спротивност на со закон заштитените интереси на трети лица,
- барањето за објава на исправката не е потпишано од подносителот на барањето или од овластеното лице на државно тело или правно лице,
- исправката е несразмерно поголема од информацијата на која таа се однесува, односно на делот од информацијата на која истата се однесува, освен ако исправката се однесува на клевета или на информација со навредлива содржина,
- исправката е напишана на јазик кој не е идентичен на јазикот на којшто е објавена оспорената информација,
- во случај кога се работи за научна или уметничка критика, освен доколку со неа се врши исправка на неточни податоци, навредливи и тенденциозни наводи,

- веќе е побарана исправка на истата содржина на информацијата или доколку тече спор пред надлежниот суд поради не објавување на исправката,
- издавачот на медиум веќе сам објавил исправка на објавената информација,
- барањето е поднесено по истекот на рокот утврден во членот 15 став (2) од овој закон и
- исправката содржи навреда или клеветата.

(4) Одговорниот уредник е должен во случаите од ставот (3) на овој член писмено да го извести барателот на исправката за причината за не објавување на исправката, во рокот кој е пропишан за објавување на исправката согласно со ставот (1) на овој член.

Право на копија од објава

Член 18

(1) Издавачот на медиум е должен на заинтересирано лице, на негов трошок, да му обезбеди копија од објавената информација и тоа најдоцна во рок од три дена од денот на приемот на писменото барање на заинтересираното лице.

(2) Копијата од ставот (1) на овој член се доставува до заинтересираното лице само за лична употреба.

(3) Не е дозволено умножување ниту јавно објавување на копијата од ставот (1) на овој член без согласност на издавачот на медиум освен во рамките на судска постапка.

(4) Во случај издавачот на медиум да не ја зачувал објавената информација од ставот (1) на овој член, ќе се смета дека издавачот на медиум ја има објавено информацијата за која се бара исправка.

Чување на објава

Член 19

Доколку заинтересираното лице во рок од осум дена од објавата на информацијата писмено ќе извести дека ќе бара објавување на исправка, одговорниот уредник во издавачот на медиумот е должен да ја чува објавата на информацијата на која се однесува барањето на исправка, се додека бараната исправка не се објави, односно не се заврши судската постапка која се води во врска со објавените спорни информации, односно додека не завршат законски пропишаните рокови за остварување на правата на исправка или судска заштита.

Барање за исправка од издавач на медиум кој престанал да постои

Член 20

Објава на исправка може да се бара и кога информацијата била објавена од издавач на медиум кој во меѓувреме престанал да постои. Подносителот на барањето за исправка има право од издавачот на тој медиум или од неговиот правен следбеник да бара, на негов трошок, да му обезбеди објавување на исправката во друг медиум кој по нивото на гледаност/слушаност, односно тираж е сличен со него.

Право на тужба

Член 21

(1) Ако одговорниот уредник на издавач на медиум не ја објави исправката на начин и во роковите определени со членот 17 од овој закон, заинтересираното лице има право да покрене тужба против одговорниот уредник пред надлежниот суд во рок од 30 дена од истекот на рокот за објавување на исправката, односно од денот кога исправката не била објавена или била објавена на начин кој не е во согласност со овој закон.

(2) Судските спорови во врска со објавата на исправката се решаваат по итна постапка.

(3) Одговорниот уредник е должен при објавувањето на исправката по завршување на судската постапка да наведе дека објавувањето се извршува врз основа на правосилна судска пресуда и притоа е должен да ја цитира изречената пресуда.

Сменување на одговорен уредник по поднесување на тужба

Член 22

Доколку по поднесувањето на тужбата за објава на исправката се смени одговорниот уредник на издавачот на медиум, тужителот може до крајот на главната расправа да го измени тужбеното барање и наместо претходниот тужен да го тужи новиот одговорен уредник. За таква измена на тужбеното барање не е потребна согласност од првобитниот тужен, ниту од новиот одговорен уредник.

Право на објава на информации поврзани со судски постапки

Член 23

(1) Секое правно или физичко лице споменато во содржина на медиум дека против него е поднесена кривична пријава или дека е покрената истражна или кривична постапка има право во рок од три месеци од донесувањето на одлуката за отфрлање на кривичната пријава, донесување на правосилно решение со кое е прекината истражната или кривичната постапка или е донесена ослободителна правосилна пресуда, да бара од одговорниот уредник да ја објави информацијата за тоа.

(2) На објавувањето на информациите од ставот (1) на овој член соодветно се применуваат одредбите од овој закон кои се однесуваат на постапката за остварување на правото на исправка.

Право на одговор на објавена информација

Член 24

(1) Физичко или правно лице има право да поднесе барање до издавач на медиум, односно до одговорен уредник на издавачот на медиумот, без надоместок, да објави негов одговор на објавена информација, доколку физичкото или правното лице има поврзаност со наведените факти објавени во информацијата или доколку има легитимен интерес.

(2) Одговорот од ставот (1) на овој член содржи текст или порака од иста природа и со иста должина, како и објавената информација. Со одговорот

суштински се негираат или битно се надополнуваат спорните наводи за фактите и податоците во објавената информација.

Начин на објава на одговор

Член 25

(1) Одговорот на објавената информација мора да се објави без промена или дополнување со исклучок на правописните грешки.

(2) Одговорниот уредник има право од подносителот на барањето за објавување на одговор на објавена информација, пред објавата да побара скратување на одговорот.

(3) На правото на одговор се применуваат одредбите од член 17 од овој закон.

(4) Одговорниот уредник може да одбие да го објави одговорот во случај кога објавената информација е дел од веродостоен извештај од јавни седници на државни органи и судови.

(5) Одговорниот уредник може да одбие да го објави одговорот и во случај кога во одговорот се наведуваат очигледни неточни податоци или тврдења, како и други наводи кои со сигурност се непогодни за докажување.

(6) Доколку одговорниот уредник смета дека само некои од податоците или тврдењата не се точни или непогодни за докажување, тој не смее да одбие да го објави одговорот без претходно да го повика подносителот на барањето за одговор за да ги из земе од одговорот тие податоци и тврдења.

Право на тужба

Член 26

Одредбите од членот 21 од овој закон што се однесуваат на правото на тужба соодветно се применуваат и во случај ако одговорниот уредник на издавач на медиум не го објави одговорот на објавена информација.

.....

Казнени одредби

Член 29

(1) Глоба во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правното лице, ако:

.....

2) не изврши објава на исправка согласно со членот 16 од овој закон;

3) не ја изврши објавата на исправката на начин и под услови утврдени со членот 17 од овој закон;

4) на заинтересирано лице не му обезбеди копија од објавена информација, согласно со членот 18 став (1) од овој закон;

5) не ја објави бараната информација согласно со членот 23 од овој закон и

6) не објави одговор на начин согласно со членот 25 од овој закон.

(2) Глоба во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече и на одговорното лице во правното лице и на трговец поединец за сторениот прекршок од ставот (1) на овој член.